

LJUBAV U BEJRUTU

ISIDORA BJELICA

■ Laguna ■

I

Bila sam umorna od svega... toliko umorna da nisam ni primetila da smo sleteli na Afroditino ostrvo... Da, baš je Afroditino ostrvo bilo meka za sve vrste srpskih pljačkaša, lažnih biznismena, starleta i bankara... Kao i uvek, ja sam bila u „mistajmingu“ – došla sam tu kad su oni već otišli, jer je Kipar prestajao da bude veliki djuti-fri šop ili „ofšor“ država... Sada je na Afroditinom ostrvu bilo svega hiljadu ili hiljadu i po Srba, koji su tu ostali kao konobari ili su još u svom defanzivnom povlačenju neke firmice ili bankice... Aerodrom je bio mali, ali uglancan... Vukla sam se ka izlazu zapitana kakav će biti prvi miris ostrva... To je taj čarobni trenutak na putovanjima kada izađete ispred aerodromske zgrade sa koferom u ruci i prvi put, punim plućima, udahnete jedan novi svet... Taj miris grada, zemlje, ostrva u sebi krije formulu sveta u koji ste došli... Kakav je taj prvi udah tako će vam tu i biti... Nikada ne žurite u autobus ili kola. Stanite, kao da ne idete nikud, zagledajte se u panoramu i udahnite punim plućima... To je tajna koju vam Gea poklanja... To

malo vazduha što je ušlo u vas tajna je inicijacija koje jeste ili niste svesni... Oni putnici koji znaju šta udišu znaju i kuda idu i gde su došli. Oni koji prvi udisaj i ne primete, biće izgubljeni u zemlji u koju su došli i ona im neće nikada otkriti svoje tajne i lepote... Kada bi znali koliko toga zavisi od tog prvog udisaja, putnici bi bili oprezni i predani... A ovako jurcaju kao muve, tražeći autobus i ne primećujući šta im to vazduh nosi i govori... Na Afroditinom ostrvu vazduh je bio mlak i sladak... U sebi je nosio neku nejasnu mešavinu slatkoće pune radosti, mlakosti i morskog vazduha... Ali bilo je u njemu i nečeg oštrog i čudnog čemu nisam odmah znala ni poreklo ni uzrok... Kao da su odnekud iz daljine mirisi marelice došli sve do piste u Larnaki i tu se napunili prašinom drugih svetova, koje su donosili avioni na svojim krilima i točkovima... Kipar je naizgled mirna zemlja koja krije oštre tajne... Stajala sam u poluosvetljenom prostoru i čekala da se desi nešto, da naiđe neki taksi koji će me odvesti u moj hotel u Limasolu... Na Afroditinom ostrvu se vozi levom stranom i to daje taj bolesni šmek da ste u engleskoj koloniji... Lepa, uglancana, metalik kola i nijedna krntijica... Grčki, koji odzvanja u svim slojevima vazduha, jezik koji nisam čula celih pet godina otkako raspomamljena putujem po arapskim zemljama... Kipar je ostrvo bogatih i zaposlenih. Svi su u žurbi, sa onim pogledom bogataša u usponu, koji veruju da mogu biti još bogatiji i srećniji. U laganoj crnoj bundi od nerca i sa šeširoj stojim i gledam i niko ne primećuje da bolujem od „veltšmerca“. Tu je moj oblak šanela pet, plave naočare, krzno i šešir da oponašam zaposlenu ozbiljnu ženu u tridesetim... Sada svi boluju od menadžerske bolesti, a „veltšmerc“ još poneko pomene kada se govori o Geteu ili nekom davno sahranjenom umetniku... „Svetski bol“ je u

vreme globalizacije prevaziđena i zaboravljena pojava, a ja sam bar jedanput godišnje patila od njega... Ili da kažem, svaka otmena i tankočutna duša morala je povremeno imati napade „veltšmerca“ a da to i ne primeti... To su oni trenuci skraćenog daha, lepljive odsutnosti i duboke i mutne melanholije, kada sasvim (naizgled) bezrazložno i bez konkretnog povoda osećate sav besmisao sveta u kome ste... To su oni dani kad ste umorni od svojih najbližih, kad ne podnosite svoje telo, kad ne možete da podnesete kauzalne i prirodne principe sveta oko sebe, kad shvatate da je borba uzaludna i da je svako ovde gubitnik. Podjednako ovaj bogataš koji poseduje pola ostrva kao i prosjak prislonjen uz oštar zid na periferiji grada. Imati „veltšmerc“ znači videti očigledno, ono za šta su svi drugi slepi. U danima akutnog „veltšmerca“ ja obično ležim u krevetu u posteljini boje lavande i čitam Prusta, a sada sam morala da se, na poziv moje literarne veze u Libanu, izvesnog Muhameda Aziza, zaputim na ovaj čudan put u potrazi za tajnom ogrlice kralja Milana, koji je ovim krajevima, takođe opsednut jakim napadima „veltšmerca“ koje je lečio kockom, ženama i dragim kamenjem, putovao više od sto godina pre mene... Zapravo nisam morala, ali sam slagala muža i okolinu da je neophodno da odem odmah, da bih se izmakla od njih i sebe same... Od umora i tuge koji su curili u mene kao pokvarena česma... Mislila sam da će na daljinu sve bolje izgledati – moja država, moj brak, moja deca, moja karijera, i ja sama... Na tim ad hok putovanjima bilo je nade da će moj život otići sasvim drugim pravcem ili da će bar boje, mirisi i slike koje sretnem odagnati plavilo melanholije koje je razjedalo moj život. Nisam mislila da ću ikada ići na Kipar, a sada je Aziz sa nekim njegovim Druizom smislio da tu par dana čekam brod koji će me odvesti

za Bejrut... Ta cela misterija i konspirologija koja se ticala proste činjenice da sam išla tragom putovanja i nakita srpskog kralja koji je umro sa rečima „Samo ne u Srbiju“ na usnama, izgledala je sumanuto i neobjašnjivo i mom mužu i mom izdavaču, tako da se nisam preterano trudila ni da im objasnim... Od svega sam imala crno-belu fotografiju ogrlice sa tri kamena i naušnicama, koja je imala čarobna svojstva i za koju se verovalo da ju je kralj Milan kupio svojoj nevenčanoj ženi Artemizi... Ta je ogrlica nestala u Bejrutu... Jedni su pričali da je ogrlica ukradena, a drugi da ju je Milan dao jednoj trbušnoj plesačici u koju se zaljubio... Treća verzija je da ju je izgubio na kocki i tako je propala ljubav između njega i Artemize, a njihov vanbračni sin Đorđe je zauvek izgubljen za srpski narod.

Zaustavih jedna kola i rekoh:

„Hotel *For sizns*, Limasol, pliz...“

II

Hotel *For sizns* ili *Četiri godišnja doba* nalazi se u lepom i otmenom delu Limasola. Zbog ružne obale ovde je iz Afrike dovezen brod sitnog peska i tako je promenjena forma oštre hridi. Ovaj hotel za belosvetske snobove i sentimentalne engleske starije parove poseduje preko deset fensi restorana i prelepe apartmane sa sopstvenim vanjskim đakuzijima, kojima možete plivajući stići do jednog od pet centralnih bazena. U mermernom holu, po ukusu najluđih Amera, nalaze se ogromne kopije grčkih statua. *For sizns*, kao i njegov imenjак u Kairu, ima sve od preteranog sjaja i glamura neophodnog da vam odmor izgleda obesno dobro. U sobi me je čekala flaša crnog vina sa nazivom hotela... Nisam je popila. Izvadila sam svoju flašicu apsinta. Tada je zazvonio telefon...

Mister Korientakis je imao glas epizodiste iz loših američkih filmova. Škripao je i uzdisao na lošem engleskom...

„Ah, diar, najzad ste doputovali... ovde je neka vlaga... oni lažu da na Kipru ima svega sedam loših dana, lažu jadne turisti; hm, kada možemo da se vidimo, jeste li poneli fotografiju?“

„Ponela sam... dođite ujutru u moj hotel. Čekaću vas u lobiju...“

„Hm, da, da, diar, da li inače želite da kupujete neki nakit? Imam jako lepe ogrlice...“

„Ne, ne želim ništa, ja tragam za ovom jednom ogrlicom i nemam novca da trošim na turističke razbibrige...“

Jedva se skinuo. U tirkizu mog apsinta zaboravljala sam sve. Loš put. Vlagu. Starog Korientakisa. Onda se setih da bih mogla da nazovem svoju porodicu koja je čučala na tavanu u Beogradu... Iz daljine, moja je porodica delovala prosto idealno. Odjednom me uhvati panika da li je moj muž pokrio bebu, uradio domaći sa sinom, prokuvao vodu... Na daljinu, ja sam bila najbrižnija majka... Čovek je prosto okovan ljubavlju prema svojim najbližima. Kada su tu, iscrpljuju nas, kada su daleko, iscrpljuju nas... Moj muž je tvrdio da je ovo idealna prilika da se malo ispavam jer već skoro dve godine nisam spavala... I sada sama na ogromnom „for sizns“ krevetu nisam mogla da spavam. Uključila sam interaktivni televizor i birala koji film da gledam... Dali su mi užasan pogled na neko brdo i šoping centar. Umesto u pučinu, piljila sam u nefotogenično kiparsko brdo i gomilu radnjica koje su više ličile na Filadelfiju nego na Afroditu... Setih se da je Basara ambasador na ovom čudnom ostrvu i okrenuh njegov mobilni. On će znati šta čovek da radi na podeljenom Afroditiuom ostrvu. Bio je nedostupan. Iz mog crnog kofera izvadih žutu kovertu koja je mirisala na fosfor... Paket je bio zapakovan i pečatiran onim grotesknim ogromnim crvenim pečatom kojim su se zatvarale državne tajne u devetnaestom veku. Bio je to tajni dokument, beleška, putopis, ili kako već hoćete, sa putovanja kralja Milana po Libanu i Bejrutu, iz pera njegovog ađutanta Rašića... Moj suprug je došao do tog spisa na

sasvim opskuran način, koji je podrazumevao tri večere, dva ručka, pet arhiva i jedno podmićivanje... Verovali smo da se tu može kriti neka rečenica ili bar reč koja će biti putokaz do tajne ogrlice kralja Milana... Na sajtovima za drago kamenje ona se ponegde pominjala, isto tako misteriozno i nejasno... Niko zapravo nije bio ni siguran šta ta loša crno-bela fotografija krije i od kog dragog kamenja je sačinjen nakit... U potpunoj tišini ostrva na kome se iz pene rodila Afrodita, ušuškana u „for sizns“ krevetu, otvorih kovertu i zapanjih se lepotom ađutantovog literarnog talenta...

III

Bejrut, 14. Aprila 1889

Odmah po doručku ukrcasmo se na brod. Brod polazi tek pred večer. Na njemu smo morali odsedeti u pristaništu puna četiri časa, ali i to je bolje, no ostati možda još nekoliko dana u Jafi. Verovatno zbog priliva, koji se na obalama Palestine jasno opaža, svako posle podne uznemiri se površina mora i zbog pličina i stena u pristaništu, ukrcavanje postaje dosta opasno.

Nu, nama ne beše dugo vreme. Polazak iz pristaništa, pored putnika i onih što su u poslu oko broda, namami i dosta ljubopitnog sveta. Mi smo mogli uživati u posmatranju onog felaškog i arapskog sveta, što se tu na čamcima beše iskupio i larmaše da uši zaglunu. Pred nama imali smo lepu i originalnu panoramu Jafe, a na zapadnoj strani horizonta mogasmo posmatrati kako sunce kroz pozlaćene oblačke tone, što na moru uvek čini lep prizor.

Brod se zove Šarkije što će reći Istok a pripada misirskom društvu Kediiviji. Ukoliko nam je, pre ukrcavanja, ulevao

sumnju u čistoću i red, zbog njegovog istočnjačkog porekla, u toliko nas je docnije više zadovoljio. Brod je veći od Lojdovih, sa lepim rasporedom kajuta i salona i širokim šetalištem na krovu. Ručak, koji na brodu imadasmu, dostojan je spomena, zbog izrednog i raznovrsnog misirskog voća, a naročito banana i dinja neke osobite vrste i mirisa.

Krenusmo se sa zahodom sunca; iza nas osta čitav roj čamaca sa njihovim žustrim veslarima, a na krovu broda vladaše metež zbog uspremanja prtljaga, grabljenja sedišta, a najzad, onaj svet što ne spava u skupim kajutama, ima dosta posla i trčkanja dok sebi spremi mesto za spavanje.

Sa nama je pošao Hajlpert, Kukov agent sa dva momka, da nam se na putu za prtljag stara. Hajlpert je budući vođ našeg karavana, koji je iz Jerusalima otputovao u Damask preko Nablusa. Hajlpert je dragoman, kog Kukovo društvo pridaje samo otmenim putnicima. Čudićete se kad saznate da je Madžar. On je još kao dečak od 17 godina tumarnuo ovamo na Istok. Čitajući istočnjačke priče i putopise zavoleo je pustinju, pustinju pustošnju od Potisja, onu sa kamilama i Bedujinima. On je bio srećan da svoje ideale vidi ostvarene. Godinama živeo je on u pustinji kao pravi Arapin, naučio arapski jezik u mnogim njegovim dijalektima, upoznao život i običaje Nomada i uvek ostao fanatik istočnjak. On je po Araviji mlogo putovao, inteligentan je i od prirode ima, ili je živeći ovako stekao, neobičan dar za orijentovanje u ovim predelima. On nam je bio od neocenjene koristi na našem putu po Siriji, a Kralj ga nije nikako puštao od sebe.

Na brodu je bilo mlogo sveta; nekoliko nemačkih familija, nešto hadžija Grka i Jermena, i ko bi ih znao kakve narodnosti. Nu međ putnicima naročito nam je pažnju privukao jedan mlad čovek. I ako je nosio fes, čistoća odela i kruta ogrlica,

izdavahu ga za Evropljanina, a njegova gospodska pojava i pratnja nemačkog vice konsula iz Jafe, izdavaše ga za aristokratu. Kako docnije doznadosmo, to je nekakav princ Durak, od familije kneza od Monaka; on poodavno putuje po Istoku bez pratnje i cilja. Uspeo je da prilično arapski izuči i dosta proputuje. Ovakav ukus za putovanje doista je pohvalan.

Veče je bilo sa svim vedro, more ravno kao ogledalo, a tih večernji povetarac s mora rashlađivao je zaparu na ugrejanom brodu.

Na brodu je vladala živost dugo u noći. Svaki je osećao prijatnosti tako divne večeri na moru. Noćna tišina i tiho žuborenje talasa, što ih naš brod buđaše svojim kretanjem, mnoge je uspavalo u njihovim naslonjačama, a jednostavna morska površina mogla je izazvati kod po gde kojeg sanjalice širok tok misli i uspomena.

Pri jasnoj noći, daleko na istoku, vidi se crna brazda, obala stare Finikije. Nekoliko plamenova, što se u daljini mešaju sa zvezdama, pokazuju nam svetila starog sveta, nekada velike varoši, Tir i Sidon. Pored ovih najživljih centara trgovine i civilizacije starih Finičana, prolazimo sada kao pored groblja; i ako nam sad ne iznosi sliku tog starog doba, ono nam budi uspomene i uobrazilju, podsećajući nas na privremenost i prolaznost svega na svetu. Vreme kosi ne samo narode, već i čitave kulture, i za uništenje ovih kao da treba mlogo manje vremena no za podizanje. Ko zna, šta će ostati od našeg najnaprednijeg veka, da posle 20. stoleća podseća naše potomke na naš život, rad i ideje. Pored razvalina i ostataka naših spomenika, koji bi toliku starost doživeli, prolaziće naši potomci sa manje divljenja, no mi danas pored misirskih, finičanskih i grčkih, koji svojom veličinom, a često i lepotom oblika, i danas naše savremene tvorevine nadmašuju. Fonografa, telefona,

naših parnih mahina, pa i Ajfelove Kule, nestaće, i to daleko pokoljenje, ili će oboriti ove naše pretpostavke nauka i filozofske ideje i smatrati nas za kepece, ili će vremena iza nas doneti kakvu reakciju, ili kakvu novu invaziju od naroda, koji se tamo na dalekom istoku plode kao beli zečevi. Ova je misao dosta stara. Ne može se reći da je nemoguće, da onim grdanim masama srednje i istočne Azije ne može jednom pasti na um originalna misao, da se malo razbaškare po novijim svetovima zemnog šora. Amerika zna već za ovakav pokušaj u vrlo maloj razmeri i u vrlo mirnom obliku, ali koji je ipak bio dovoljan, da joj zada strah i da je natera na sve moguće mere predostrožnosti.

Nego nema nečega što je neprolazno, neprolazno prema ograničenoj moći našeg shvatanja. Ovo lepo more, ono zvezdano nebo i one mračne obale, na koje mi s nasladom pogledamo, čaraće svojom lepotom i tajanstvenošću i poslednjeg čoveka, razume se, ako ovome bude stalo do toga.

Ima ih koji i tome sračunavaju kraj, ali im ne treba verovati na reč. Za osnov sumnje uzimam Falbova sračunavanja, koja su nam nekoliko puta zadavala strah, pa srećom, i po nas i po njega, uvek se pokazivalo, da, ili on rđavo računa, ili da komete, iz delikatne pažnje prema zemlji, saviju repove, kad blizu nje prolaze.

U ovakvom redu misli, čovek dolazi i do jednog najneprijatnijeg osećanja, osećanja mizernosti i sićušnosti, što ga vežu za život. Do duše, čovek nije sam ovako majušan i sa ovako kratkim opredeljenjem na svetu; sa njim prolaze i gube se mlogi i mlogi životni stvorovi; ali su ovi u toliko srećniji, što svoje ništavilo ne mogu osećati i pojmiti. To zadovoljstvo rezervisao je Tvorac samo svom mezimcu, kog će prvo s lica zemlje i zbrisati.

Srećom, ovakve misli čoveka često ne spopadaju. Sitne prilike svakidašnjeg života vezuju dosta čvrsto i misli naše za našu bednu egzistenciju, te nam tako i život čine prijatnijim.

No da prevrnemo ovaj list prirodne knjižurine. Pomisao na daleku prošlost, na život, koji je nekada na istočnoj obali ovog mora vladao, na život i rad tih starodrevnih Engleza – Finičana i pogled na ovo mirno i glatko more, u kome trepte likovi sićušnih zvezda i sjajna mrlja Zodijaka, mogu lako da izbiju misli iz običnog koloseka.

Dugo sam ostao na krovu broda, sa ukočenim pogledom u morsku pučinu. Ovakve večeri vrlo su retke, hteo sam da se ove sit nauživam.

Okrenuh se. Na krovu već nikog nema. Ponoć je već u veliko prevalila bila, te se i ja reših da siđem u svoju kajutu.

IV

Doručak u hotelu *For sizns* na Kipru bio je više od romanse sa srećnim krajem. Za razliku od egipatskih, marokanskih i tuniskih hotela, gde je hrana uvek stavljana u centralni deo hola, ovde je velika glavna prostorija, sa lakim i teškim zavesama i pogledom ka pučini, bila aranžirana velikim stolovima, mirišljavim salvetama, kraljevskim stolicama, a jelo je bilo skriveno u posebnom odeljku. Kao i sam Kipar, koji je određen engleskim, grčkim, libanskim, turskim i egipatskim habitusom, takav je i ovaj doručak. U levom uglu je za one kolonijalnog duha smešten pravi kontinentalni doručak, onda idu libanski, egipatski, turski i grčki koji se pretapaju, pa tako manje profinjen gost nema pojma šta jede. Omiljeni kiparski doručak je „halumi“ ili pohovani sir. Nešto kao pohovani kamamber. Suviše mastan za mene... Ćus je pravi i dovoljno hladan. Posluga, u kojoj su čak dva Srbina, servilna je i nadmena istovremeno... Nema one arapske podatnosti, već prosta profesionalnost i grčki nehat. Konobari našeg porekla imaju posebnu vrstu „self konfidensa“ kojom se

razmahuju... Visoke cifre koje ovde inkasiraju kao konobari čine da se osećaju dobro, puno bolje od bilo kog uspešnog Srbina u zemlji. Od marta do juna doručak je služen u prostoriji sa otvorenim velikim prozorima, i vetar, koji na ovom ljubavnom ostrvu stalno duva u svim pravcima, donosio bi na stolove mirise palmi i jasmína... Taj uskovitlani miris mora valjao se po halumiju i nekoj predivnoj kiparskoj kajgani koja je sadržala povrće sa tri kontinenta. Kolači su bili sasvim desno i bilo ih je preko dvadeset vrsta – od onih suvih turskih, čiz kejka, pa do lepljivih libanskih i želatinastih egipatskih... Ovo ostrvo je u hrani, navikama, vazduhu, nebu i vodi stalno mešalo tri kontinenta koje spaja... Gosti su bili čudni, ili bolje rečeno apartni... *For sizns* je bio tek trećinom pun u ovom vlažnom aprilu punom vetra i umornom od preletanja aviona... Sasvim levo u jednom separeu sedeo je stari engleski par... Ona je njega oslovljavala sa diar Džon, a on nju sa svit Meri... Od konobara sam kasnije čula da je to engleski pukovnik koji na Kipar dolazi već deset godina i koji ovde u banjama i slanim bazenima leči svoju hroničnu reumu... Desno od njih je bila neka isprana plavuša u belim helankama bez gaća i sa njom jedan Rus tatarskog porekla sa ogromnim krstom oko vrata... Ona se kikotala, prevrtala, popravljala helanke i stalno išla po još nove hrane za svog dragog, koji je pričao preko tri mobilna...

„O, gospođo Isidora, otkud vi? Pa, u ovom hotelu nikad nismo imali Srbe, mislim normalne Srbe... Bio je jedanput neki tip koji pravi sefove i posle niko... ovamo dolaze Ameri, Bugari, Rusi, Englezi, Arapi... ali nikad Srbi... Srbi štede na hotelskom smeštaju, a troše na svemu ostalom...“

Tako je govorio Slobodan, konobar, Beograđanin koji je ovamo došao sa prekookeanskih brodova. Jednog aprila

pre deset godina ovde se ukotvio i više nikada nije otišao... On, kao i još dve konobarice koje su pobile iz Beograda pred inflacijom, uživaju ovde u muzici, kipovima, mramoru i kuhinji...

„Čekate nekoga?“, upitao me je uslužni zemljak.

„Čekam *Blu mun*“, rekla sam, na šta je on iskolačio oči...

„O, bože, i vi ga čekate... čeka i onaj bogati Rus, znate da za njega pričaju da je jedan od sedam šefova ruske mafije i da poseduje pola Moskve i najveće draguljarnice... I da, mislim da pukovnik Lankaster i njegova supruga takođe čekaju *Blu mun*; svake godine plove do obale Bejruta ili do Aleksandrije. Te aukcije nakita na brodovima su najlepše, frikovi za drago kamenje iz celog sveta se tu skupljaju... Ova situacija sa ratom u Iraku je sve iznervirala... *Lojd* je toliko podigao cenu osiguranja da su svi brodovi otkazali ture... svi... i oni ka Turskoj, Libanu i Egiptu... niko ne plovi osim *Blu muna*, i sada ovi bogataši nude gomile para da se dokopaju kabine, po cenu da ih pogodi američki nosač...“

„Da“, rekla sam kratko i vratila se sipanju mleka u vreću čaj...

„Znate ko danas dolazi u *For sizns*? Meri, Meri Atkins!!!“

„Ko je za boga miloga Meri Atkins?“, pitala sam, čvrsto uverena da dobro vladam žutom štampom svih kontinenata...

Nije stigao da mi odgovori. Nadređeni ga je odveo do stola šefa ruske mafije koji je protestovao da halumi nije dovoljno topao... Meni pride sasvim uska plavuša i na uvo mi saopšti da imam posetu i da me gospodin Korientakis strpljivo čeka u holu ispod golog Apolona...

Gospodin Korientakis je bio apsolutno posebna pojava... Ovaj Grk koji je pre celih petnaest godina došao na Kipar i otvorio jednu od najboljih draguljarnica, gde ste mogli naći najlepše primerke dragog kamenja iz Egipta, sa Sinajskog

poluostrva, iz Libana, Dubaija pa i iz daleke Azije... Čak sa Tajvana i iz Indije... Bio je obučen u smeđe pantalone i belu flanelsku košulju... U svojoj tašni od kobrinoe kože uvek je nosio sočiva za proveru dragulja i nekoliko ogrlica... Kosa mu je bila seda, a podočnjaci jaki. Pušio je neke nepodnošljive arapske cigarete. Zagrli me kao da sam mu rođena sestra i još me izljubi...

„Odmah sam znao da ste to vi... Lepo vam je ovde, mi Kiprani mislimo da je *For sizns* za snobove, ali zapravo je najlepší, jeste li videli one debele šarene ribe u bazenčićima... Divne su, prosto čarobne...”

Nije mi dozvoljavao da zinem... Verglao je i verglao, pričao o vremenu, ribama iz Indonezije, sudaru aviona iznad Larnake o kojem je štampa ćutala i ciklonu koji mu je prošlog meseca uništio krov... Usred tog tur de forsa, zaustavio se i postao jako konspirativan. Povukao me je u stranu i odveo u neki zavučen separe sa pogledom na pućinu... Šćućurili smo se ispred nekog prelepog kamina i on se nagnuo tako da nas niko ne ćuje...

„Gde je?”

„Gde je šta?”

„Pa fotografija...!”

„Ah, da, izvinite, evo je...” Izvadila sam malu, žutu, sasvim flekavu fotografiju, na kojoj se samo videlo da je ogrlica lepa, da je kamenje krupno i da je izrada posebna...

Korientakis je izvukao iz svoje torbe jedan mali okular, tutnuo ga na oko a u drugu ruku uzeo lupu... Piljio je u fotografiju pa u mene... I tako celih petnaest minuta, dišućići preglasno i pomalo šišćećići od astme koja ga je očigledno mućčila...

„I?”

„Nisam siguran...”

„Ipak imate neku pretpostavku...?”

„Imam, dakako, ali ne usuđujem se da tvrdim, fotografija vam je prosto grozna...”

„Ipak?”

„Ipak, usuđujem se da kađem da pretpostavljam da rubin nije...”

„Stvarno, nekoliko juvelira mi je reklo da misli da je u pitanju rubinska ogrlica...”

„Mogao bih da se zakunem da je smaragd...”

„To umnogome menja stvar, zar ne?!”

„Naravno, draga... to diđe cenu u nebesa... ipak ne tvrdim, pretpostavljam... Aleksandrit nije...”

„Da li ste sigurni da će se ogrlica pojaviti na aukciji?”

„Tri dostavljaća mi tvrde da je nakit koji ćemo videti jedno vreme pripadao srpskom kralju koji je voleo žene i kocku...”

„To mora biti kralj Milan...”

„Pa, vi bolje znate svoju istoriju, u svakom slućaju izuzev jednog dijamantskog prstena lejdi Di, bisera Meri Šeli i tri narukvice burmanske princeze, svi najviše oćekuju od te ogrlice...”

Zamislao se, zapalio još jednu cigaretu, a onda udarivši se po glavi svom snagom, svojom levom, znojavom rukom izvadi karte i vaućer za *Blu mun*...

„Evo, uzeo sam kako smo se dogovorili... i ja ću biti na brodu... Moja i vaša kabina nisu na istom nivou, rekli ste da ne želite da idete unutra, ispod nivoa vode...”

„Da, ne volim to, hvata me morska bolest.”

„Hm, da, u svakom slućaju to vas je koštalo trista dolara više, imate lepu kabinu s pogledom na bazen i kapetanovu kućicu... Brod isplovlja preko sutra u ćetiri... Sve ostalo

vam piše na vaučeru... iskoristite vreme da pogledate ove naše iskopine, a imate i sniženje u *Vulvortu*...”

Korientakis se spremao da ode kada se pojavio Rus i njegova dama bez donjeg veša... Rus je, onako glomazan i sa kajlom oko vrata, prosto prostrelio juvelira, koji se unervozi, spakova svoju tašnu i užurbano ode ka izlazu...

U tom pogledu bilo je zaista nečeg uznemirujućeg i istovremeno penetrirajućeg. Ja mu uzvratih jedan ništa manje oštar pogled, spakovah fotografiju i uputih se ka svojoj sobi da se presvučem za šetnju... Popodne sam provela sa našim ambasadorom i njegovom prelepom prijateljicom, švajcarskom brokerkom; odveli su me u fensi riblji restoran u luci, nedaleko od zamka Ričarda Lavljeg Srca... Basara je izgledao odlično, pisao je novi roman i dosta vremena provodio u turskom delu grada u Darelovoj kući... Oni su me vodali i po iskopinama, banjama i ostacima grčkih pozorišta, a onda sam kupovala donji veš i tašne u *Vulvortu* i *Marks & Spenseru*...

Imala sam ogromne probleme sa probanjem spavaćica i kombinezona jer je u *Vulvort* došao ceo jedan harem. Raspomamljene i razdragane, okićene dragim kamenjem i zavijene u svilu, supruge šeika El Hasana uživale su u šopingu i napravile totalni zastoj... Povremeno bih kroz uskurupu na vratima ugledala neki deo njihovog tela ili nakita... Sve je prosto bleštalo od zlata i kamenja... Najmlađa je bila potpuno umotana u crne haljine i nosila je zar... Najstarija u ogromnom dekolteu... Dve-tri su kao nosile sitnu decu kao veknu hleba, a ona predškolskog i školskog uzrasta su se jurila između gaća i brushaltera... Na kraju, i pored sveg nereda, prodavci su im se klanjali zbog visine računa... Dva bodigarda koji su ih pratili izgledali su kao iz nabudženih A produkcija. Na kraju je najstarija skinula je svoje *Riv Goš*

naočare i izvadila platinastu ameriken karticu... Dugo, dugo mi je njihova cika odzvanjala u ušima, a odrazi njihovog nakita do večeri su pravili svetlosne šare u mojim očima... Umorna, naručivši salmon i čokoladni mus, ležala sam na ogromnom krevetu i čitala tekst kraljevog ađutanta u nadi da ću pronaći neki trag ili zapis o ogrlici... Na kraju sam zaspala, na kojoj rečenici – ne znam...

Bejrut, 18. Aprila 1889

Odseli smo u hotelu Orijent, jednom od najboljih bejrutskih hotela, koji ne bi postideo ni kakvu veću varoš u Evropi. Pored primernog reda i čistoće, lokali su još tako visoki i lepo prove-travani, da u ovim toplim danima mora svaki da oda poštu ugodnosti hotela.

Pri dolasku, dočekali su Kralja, zastupnik valije, Husejin Fevzi paša, sa svojim direktorom političkim Halil-Hurijem, i još nekim višim činovnicima, našim starim poznanicima, iz vremena kad smo prvi put kroz Bejrut prolazili. Selim efendija, onaj interesantan prevodilac, što sam ga ranije u mojim beleškama pomenuo, sad je naš najbolji poznanik. On je prema nama svima veoma ljubazan i uslužan. Njemu imam da blagodarim za mloga obaveštenja o Bejrutu i Livanu.

Kako smo ovo tri četiri dana proveli neprestano u varoši, to smo imali vremena i prilike da je dosta upoznamo.

Bejrut je učinio na nas utisak vrlo napredne varoši, koja, po javnom i privatnom životu, po radu i kretanju populacije

i uređenju, podražava Evropi. Kulturno kretanje života, sa svim je uzelo pravac zapadnjački i ono istočnog začina, što se u njemu vidi, sve više iščezava. Francuzi, koji su prilikom livanskog ustanka 1860. umeli da izvuku za se koristi i da se, u ime evropskih velikih sila, prime nadzora i okupacije Livana, postarali su se da pridobiju za se simpatije Arapa (Livanaca) i da od Bejruta stvore pravu stanicu zapadne kulture. Tim su ujedno stvorili i dobru osnovu političkim agitacijama, koje i danas tamo vode sa svom energijom. Oni pretenduju na Siriju i spremaju se da se nađu pored „bolesnog čoveka“ pri njegovom građenju testamenta.

Trgovina, koju vodi Bejrut, zbog velike industrije svile, gotovo isključivo, sa Marseljom i Lijonom, mlogo pomaže uticaju Francuskom na Bejrut, a preko njega i na celu Siriju. Francuski ukus, način života, jezik, pa i ideje o samostalnosti i slobodama, presađuju se ovde i uspevaju sa dosta uspeha; jer prirodne težnje Maronita (jedne grane Arapa što žive u predelima Livana i u Bejrutu), njihov živ temperamenat, prirodna inteligentnost i radinost, daju im zgodno zemljište za izvršenje planova.

Sa Francuskom agitacijom ide, ruku pod ruku, agitacija rimo-katolicizma, pomažući i dopunjujući onu prvu.

Livan sa svojim prirodnim središtem, Bejrutom, služi rimo-katolicizmu kao operacijska osnova za njegov misionarski posao. Maronitska sekta, koja se po dogmama vrlo malo razlikuje od rimo-katoličke, služi im kao vrlo udesan posrednik u tom fanatičkom preduzeću; ali u isto vreme ona crpi i vrlo velike koristi iz svog posredničkog položaja.

Bejrut je prepun škola i pansijona, koleža i stručnih škola, u kojima se, o trošku rimo-katoličkih fondova, vaspitava nekoliko hiljada dece, muške i ženske, sviju narodnosti i vera.

Vele da ima na stotinu škola. Međ ovima najviđenije mesto zauzimaju: jezuitski univerzitet, kolež Lazarista, pansijonat milosrdnih sestara svetog Vinsena i inštitut Nazaretskih Sestara, za devojke.

U svima tim zavodima, religija se predaje korsem za svaku grupu đaka, prema njenoj veri; ali blizu je pameti, da se rimo-katolički novac ne rasipa na to, da se posledovaoci Mojsejevi i Muhamedovi utvrde u svom verovanju. Jevreji se naročito žale na ove inštitute; ali nemajući načina, da takve za se naročito osnuju, šalju još uvek svoju decu u njih.

Jezuitski universitet ima prava i na davanje doktorskih titula svršenim medicinarima, filosofima i teolozima. Veliki deo maronitskih kaluđera, koji se na teološkom fakultetu uče, prenose nauku i rimo-katolički, verski fanatizam i u narod, koji je ovome vrlo podložan.

Rimo-katolička propaganda gotovo je isključno Francuska, sa koje strane, a u političkoj celji, verovatno i impuls dobiva. Njoj konkuriše jako i protestantska propaganda, koja se oslanja na Ameriku i Englesku. I ova ima mloge svoje škole i pansijone.

Pravoslavni imaju takođe nekoliko dobro uređenih nižih škola; nu oni su, prema ostalima, u nazatku, – jer nemaju novaca i ne znaju za oca Lojolu. Muhamedancima je ovde jedan od najboljih zavoda za srednju, gimnasijsku nastavu.

Lako je uvideti, da ovoliki broj škola, a naročito strog i uredan život u pansijonima, imaju velikog uticaja na bejrutski živalj, pa i na živalj cele Sirije; jer ne samo da iz Damaska i svijuu varoši zapadne Sirijske polovine, stiče se podmladak ovde na vaspitanje, već čak i iz Arhipelaga i Carigrada. Bejrut je Atina istoka. Ljubav k radu i redu, koja naročito kod Arapa nije nikad u modi bila, razvija se malo po malo. Ugladenost

ophođenja i naravi, u opšte, čistoća i razviće potreba života, opaža se u Bejrutu više no igde u zapadnoj strani Azije.

Nego jednovremeno sa naglim napretkom intelektualnog razvića, u pokazanom pravcu, počinje znatno da raste i inteligentni proletarijat. Klasično vaspitanje oduzelo je mloge i mloge inteligentne radenike od teških, zanatlijskih i industrijskih poslova. Dok se intelektualne, duševne sposobnosti razvijaju, dotle radinost propada, a i ono što je ima već je u veliko počelo gubiti svoj istočnjački tip, a s tim i kvalitet i solidnost. I u tome se Evropi podražava. Državna služba postala je pribežište inteligencije sirijske i po što ova u Turskoj ili nema dovoljno mesta, ili joj ova ne daje sjajne izgleda za napredovanje, to vrlo rado ide u Egipatsku službu. Tamo mora da ima vrlo mlogo Sirijanaca u državnim i privatnim kancelarijama, ili tome podobnim službama.

Lekari, jedini specijaliste što iz univerziteta jezuitskog izlaze, takođe vrlo teško žive, jer pored toga, što ih već dosta ima, imaju da se bore protivu sujeverica i narodne medicine.

U poslednje doba, kao da pokušavaju da uvode neke stručne škole za zanate. Nego sumnjam da će tako brzo biti dobrih rezultata.

U prilikama Bejruta i Livana vidim mlogo sličnosti sa onima kod nas na domu. Izgleda, kao da je to prirodan proces kod onih naroda, koji su, kakvim bilo uzrokom, daleko izostali iza savremenog kulturnog napretka, pa dođu u priliku ili u nuždu, da mu vrata svoje zemlje otvore. Ova struja kao bujica prođe kroz zemlju, odnoseći joj koji put političku, ali uvek ekonomsku samostalnost; stare opale rase briše s lica zemlje, a jedre se u njoj preporođavaju.

Bejrut takođe spada među najstarije varoši. U istoriji, na 1600 godina pre Hrista, pominje se varoš Bijarut. On je

pripadao Finičanima i u njihovo doba cvetao je kao i Tir i Sidon. Bejrut su osvajali stari misirski faraoni, Navukodonosor vavilonski i Aleksandar Maćedonski. On je bio deo poprišta krstaških ratova, a i u docnijim vremenima sudba njegova bila je čvrsto vezana za sudbinu Sirije. On je služio Ibrajrim paši kao osnova za njegove operacije u Siriji. Najzad, bio je često prizor krvavih fanatičkih pokolja, koji Druzi i Muhamedanci učiniše nad Hrišćanima. Usled žalosne i krvave svoje istorije i Bejrut je bio sa svim opao.

Austrougarski konsul g. Šulc priča nam, da je on, kao mlad činovnik, bio u Bejrutu još pre 35 godina. Varoš je bila onda jedna obična palanka, sa opalim i siromašnim bazarima, u kojima su današnji bejrutski milijunari prodavali čivit i lule. Bejrut se počeo razvijati tek od 1860 i sad još neprestano napreduje. Starije trgovačke kuće još se jako bogate. On je sada, posle Smirne, na zapadnoj obali Azije, najveća varoš. Kao preko Smirne, tako isto i preko Bejruta, vodi jedan trgovinski put za predele Eufrata i Tigra, vodeći kroz središte Sirije, Damask, za kog Bejrut ima najvećeg trgovinskog značaja. Preko Bejruta izvoze se iz Sirije i dalekih predela Mesopotamije mloge sirovine i veštačke tvorevine, a tuda se i evropski fabrikati po njima raznose. Sam Bejrut ima još dosta živu industriju tkanina, nalik na onu u Damasku; ima naročito veliku proizvodnju svile, čiji izvoz poraste, neki put, na 5-7 milijuna dinara godišnje.

Varoš počiva na severnoj padini jedne kose, što se iz jačih grana impozantnog Livana, pruža u more kao jezik. Varoš počinje od same obale morske, pa se dalje pruža u talasima (ondilacijama) kitnjastog predela. Fizionomija varoši, po njenom tehničkom uređenju, nije ni najmanje istočnjačka. Ulice su dosta prave i regulisane, no ima ih i tesnih; ali sve glavnije

imaju dosta veliku širinu, za ugodnu komunikaciju kola. Većinom su makadamisane i dobro održavane, pa čak se i polivaju, da ne bi varošanima prašina dosađivala.

Na pijaci, ispred seraja, tako zvanoj „topovskoj pijaci“, vrlo je lepa cvetna bašta, sa stazicama za šetnju.

Kuće bejrutske mahom su vrlo solidno ozidane, a u kvartovima, gde imućniji svet stanuje, one su vrlo elegantne, na tri do četiri sprata, sa lepom baštom svuda unaokolo. Sve su te kuće po jednom planu. Na spoljnoj fasadi pada u oči veliki balkon, sa tri vrlo velika otvora u zidu, koji su staklom zatvoreni i služe kao prozori i kao vrata, a zamenjuju istočnjačke teferiče. Veliki unutrašnji prostor, iza balkona, služi kao predsoblje, u kom se u toplim danima najviše prebiva. Taj prostor nema drugih otvora, on je sa ostale tri strane okružen sobama. Tavanica predsoblja strči nad krovom i odozgo, pod vrh ograde njegovog terasastog krova, vide se okrugli otvori, koji služe predsoblju za provetravanje i osvetljenje.

Svi lokali kućni imaju velike razmere. Stepence, što vode na razne spratove, obično su na jednoj od bočnih strana kuće, s polja, i sa svim otkrivene. Na prizemnom spratu ima mlogih ćošaka i veranada, koje se gube u zelenilu bršljana, vinove loze ili u žbunovima divnih ruža i raznovrsnog ekzotičnog bilja.

Nu, bašta je glavni i najvažniji sastavak svakog iole otmenijeg doma. U tome se tera do najvećeg luksuza. Bašte su divno uređene, snabdevene šedrvanima, veštački provedenim potočićima, raznim kijoscima i hladnjacima; pa ipak sve to jedva da i u oči pada, pored onog raznovrsnog, najnaprednijeg i najleşpeg cveća, koje je izdašna priroda raskošno prosula po njihovim lejama. Zumbul, lala, karanfil, a naročito ruže, ovde su u svojoj domovini. U mom životu nisam nigde video ovaku izdašnost i bogatstvo prirode u cveću. Sve bilje ovde buja i